

Iskolai tantárgyak és pályaismeret

© Fazakas Ida

Eszterházy Károly Főiskola, Eger

fazakasida@ektf.hu

Az iskolai pályaaorientációs folyamatot vizsgálva megfogalmazhatjuk, hogy a 8. évfolyam utáni iskola/pályaválasztás sok tanuló életében jelent egyben szakmaválasztást is, mivel elvileg kitolódott a konkrét szakmaválasztás a 10. évfolyam végére, de a gyakorlat nem ezt igazolja, ezért nagyon fontosnak tartjuk, hogy a tanulók már az általános iskolában, a 8. évfolyam végére kapjanak olyan információkat, felkészítést, amely segítené a pálya/iskolaválasztásukat. Ehhez jó kiindulópontnak gondoljuk a pályaismeret oktatását, mivel a pályaaorientációs munka szempontjából, a pályaismeret, mint információmennyiség strukturálható olyan módon, hogy az jó kapcsolatot teremtsen a hagyományos iskolai oktatás és az új szemléletű pályaaorientációs munka között. Továbbá a pályaismeret, mint tudásrendszer jó alap lehet a pályaaorientáció fontos elemei között, amely az öndefiníciót is támogatná.

Felfogásunkban (pálya)fejlődés és folyamat elv, mint szemléletmód fejeződik ki a pályaaorientáció fogalmában, amely felváltotta a pályaválasztás fogalmát a rendszerváltás elején, de nem honosodott meg a pedagógiai közgondolkodásban. A *pályaaorientációt* olyan folyamatként definiáljuk „*amely a tanuló egyéni igényeinek figyelembevételével segíti a megfelelő pálya, szakma kiválasztását a lehető legszélesebb információnyújtás révén*” (Szilágyi & Völgyesy 1996:59). Ez a megközelítés hangsúlyozza a folyamatjellegét, az individuális elemekre teszi a hangsúlyt, és a tanuló egyéni igényei szerinti fejlesztést, támogatást kívánja elérni, szemben az előre kidolgozott elvek szerinti támogatással.

A sikeres pályaválasztási döntést egy olyan tájékozási folyamat előzi meg, melynek eredményeképpen a fiatal az adott életkornak megfelelő önismerettel, öndefinícióval rendelkezik. Ismeri annak a társadalmi környezetnek a gazdasági jellemzőit és képzési lehetőségeit, valamint valódi ismeretei vannak a pályák világáról. Ebben a magyar kutatók eredményei egybehangzóak, miszerint a pályaaorientáció tartalmát az önismeret, a pályaismeret és a képzési lehetőségek ismerete jelenti (Rókusfalvy, 1969; Ritoókné, 1976; Völgyesy, 1976; Szilágyi, 1996, 2002, 2005; Gönczi, 2003; Galambos, 2006; Zachár, 2006).

A pálya-, munkaválasztás szempontjából jelentős önismereti elemek (érdeklődés, képesség, érték, munkamód) a pályaaorientációs tevékenység segítségével kialakítandó öndefiníció központi részét képezik. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy akkor van igazán jelentőségük, ha ezek kapcsolódnak a pályák világához, ha az egyéni jellemzők és a pályák, foglalkozások között kapcsolat alakítható ki. A pályaválasztás előtt álló vagy váltani akaró tanulók, még ha jó öndefinícióval rendelkeznek is, nem biztos, hogy eligazodnak a pálya, munka világában, a képzések között, gyakran ebben bizonytalanodnak el (Szilágyi & Völgyesy, 1998; Fazakas, 2004; Orosz, Barna & Makai, 2008).

A pályaismeret, mint a pályorientáció speciális ismeretanyaga

A pályorientáció speciális ismeretanyagát a személyiségben rejlő lehetőségek feltárásán túl a pályaismeret, a pálya-munka világában való jártasság adja. A pályalélektan témakörén belül a pályaismeretre vonatkozó információk elkülönített területet jelentenek. Változó világunkban olyan információ-mennyiséggel kell megküzdeni a pályák világára vonatkozóan, amely nehézséget jelent sok, pályát választó tanuló számára. A statikus szakmastruktúrák kora lejárt (Szilágyi et al., 2004), a jelenlegi gazdasági változások azt mutatják, hogy igen rövid idő alatt még egy jól működő piactudományban is átszerveződik a szakmai struktúra, új szakmák jelennek meg, eltűnnek mások, de átalakul, megújul a szakmai tartalom is. A foglalkozások számának gyarapodása, illetve átalakulása természetes következménye a piactudományi folyamatoknak (Völgyesy, 2008). Hazánkban a különféle közép- és felsőfokú képesítést igénylő foglalkozások száma több ezer, ennek megfelelően sok foglalkozás, ezen belül munkakör betöltésére lehet vállalkozni. Természetes igénye a pályát választó tanulónak, hogy segítséget kapjon a pályák közti eligazodásban (Völgyesy, 1995). A pályaismeret sosem „kész” tudásanyag, a pályorientációt végző szakembereknek is kötelessége, hogy folyamatosan fejlesszék a tudásukat, ha korrekt információt akarnak nyújtani (Fazakas, 2009).

A pályaismeret fogalmának megjelenése a szervezett pályaválasztási tanácsadás és munkaközvetítés kialakulásához kapcsolódik, az ehhez szükséges háttértudást jelenti. Az egyes foglalkozásokban lényeges szerepet játszó tényezők tudományos leírása és csoportosítása a pályalélektani kutatások egyik legfontosabb feladata. *„A pályaismeret a munkatudományokon belül rendszerezi és leírja azokat az ismérveket, amelyeket a munkát végző embernek a pályán, a foglalkozástevékenységgel kapcsolatban, mint követelményt, feladatot figyelembe kell vennie”* (Völgyesy, 1995:14). Az optimális pályaválasztási döntés támogatásához ismerni kell az embert és a személyiségjellemzőit, valamint a foglalkozásokat és azok követelményeit, amelyeket az emberrel szemben támasztanak.

A pályorientáció szempontjából két témát emelhetünk ki a pályaismeret halmazából, az első a *pályák osztályozási szempontjainak* megismerése, amely részben tükrözi a gazdasági fejlettségi szintet is, ez a tanulók számára a szakmacsoportok bemutatásával tehetjük szemléletessé. A második terület a *foglalkozások tartalma (foglalkozási profil, pályaleírások)* (Völgyesy, 1995). A foglalkozási profilok adják azokat az információkat és lényegében azokat a kapaszkodókat, amelyek sok esetben, mint követelmény jelennek meg a tanulóval szemben, és amelyek alapul szolgálhatnak a pálya kiválasztásához. A pályorientációban a foglalkozási profilok elkészítésének feladatától a felhasználóbarát pályaismertető technikákon keresztül szükség van a tartalmi elemek ismeretére. Ha a pályorientációban ezekre a speciális szempontokra a szakember ráirányítja a figyelmet, segít a pályakiválasztás folyamatában (Fazakas, 2009).

Az iskolai pályorientációs munka nemzetközi modelljeiben és a hazai szakirodalomban is találunk olyan elgondolásokat, hogy a pályaismeret, mint speciális ismeretanyag az általános képzés diszciplínáinak része. Kutatásunk szervezésekor abból indultunk ki, hogy a pályaismeret, mint átadandó tudásanyag strukturálható a jelenlegi iskolai oktatói tevékenység alapján is. Kutatásunkat az alábbi *hipotézisekhez* kapcsolódóan szerveztük meg:

1. Feltételezzük, hogy a tanulók pályaismeretének feltárható statikus elemei alapján az általános iskola 7., 8. évfolyamán meghatározott tananyaghoz tartozó tankönyvek tartalmai révén a középfokú végzettséget igénylő pályák megnevezhetők, ismertethetők.
2. Feltételezzük, hogy a NAT által előírt tartalmak meghatározott tantárgyakhoz kapcsolódó tankönyvei alapján a tanulók megismerkedhetnek, mind a négy szakterület (szakmacsoportok) jellegzetes foglalkozásaival az általános iskola 7., 8. évfolyamán.

A kutatás módszere a tartalomelemzés-pályagyűjtés volt. A tartalomelemzéshez a Nemzeti Alaptanterv (NAT) négy műveltségi területéhez tartozó nyolc tantárgyhoz gyűjtöttünk pályákat, amelyet az Etika kivételével, a 7. és a 8. évfolyamon is oktatnak.

1. táblázat. A tantárgyak megfeleltetése a NAT műveltségi területeinek

<i>Műveltségi területek</i>	<i>Tantárgy</i>
Anyanyelv és irodalom	Irodalom 7., 8. évfolyam
Ember és társadalom	Történelem 7., 8. évfolyam
	Fizika 7., 8. évfolyam
	Kémia 7., 8. évfolyam
	Biológia 7., 8. évfolyam
Földünk és környezetünk	Földrajz 7., 8. évfolyam
Életvitel és gyakorlati ismeretek	Technika 7., 8. évfolyam
	Etika 7. évfolyam

A tartalomelemzéshez negyven tankönyvet jelöltünk ki, a válogatás az iskolák számára ajánlott, az Oktatási és Kulturális Minisztérium hivatalos tankönyvjegyzékében szereplő adatok alapján készült, véletlenszerű kiválasztáson alapult a kiadók szerint. A tankönyvlista elkészítésében jelentős megerősítést adott, hogy a véleményt nyilvánító tanárok indokolták az adott tankönyv használatát.

A választott tankönyvek ismeretanyagához a pályák felmérésére, a tartalomelemzéshez új vizsgáló eljárást dolgoztunk ki. Ennek az elemző feladatlapnak a kialakításra azért volt szükség, hogy a felkészített segítő szakemberek (felmérők) egységes koncepció mentén végezzék a kutatást. A kutatás folyamatában az elemzést végző személyek, mint közvetítők jelentek meg, akik a pedagógia iránt elkötelezettek, valamint pályaismerettel rendelkeznek. A felmérésbe 102 olyan szociálpedagógus, tanárjelölt hallgatót vontunk be, akik Pályaismeret szemináriumot végeztek. A feladatlapot a pályaismerethez kapcsolódó megelőző módszertani kutatási eredményekre alapozva dolgoztuk ki.

A feladatlapok kitöltése során a pályák műveléséhez szükséges tevékenységekhez, eszközökhöz vagy anyagokhoz kapcsolódóan kellett tartalmakat keresni a tankönyvben, amelyeket azután nevesítettünk és pályalistába rendeztünk. A felméréshez kapcsolódóan útmutatót dolgoztunk ki, amelyben javasoltuk, hogy a tankönyvek felépítésének megfelelően tekintsék át a tartalmakat és csak azokhoz a fejezetekhez kapcsoljanak foglalkozás vagy pálya megnevezést, ahol a tevékenység, eszköz, anyag, mint speciális pályaismereti jellemző megragadható és elegendő információt tartalmaz a pálya megnevezéséhez.

A kutatás következő szakaszában a rendelkezésre álló adatokat, pályalistát foglalkozási csoportokba soroltuk, kódoltuk. A kódolást két egymástól független kódoló készítette, a folyamat során fellépő kételyek esetén az eletpalya.munka.hu, szakkepzesitesek.hu internetes adatbázisokra és a Szilágyi (1997) irodalomra támaszkodva döntöttünk. A kódolás folyamata az volt, hogy a tankönyvi tartalmakhoz

rendelt pályamegnevezéseket besoroljuk az állam által elfogadott képzési szintek és szakterületek szerint (Országos Képzési Jegyzék – OKJ). Így kvantitatív adatokká alakítottuk át a pályalistákat, és ezáltal lehetővé vált a matematikai, statisztikai elemzés (gyakoriság, százalék, stb.), amelyek eredményeit értelmeztünk.

A szakmai végzettségeken belül megkülönböztettünk középfokú és felsőfokú végzettségeket, a szakterületeket pedig a középfokú végzettségek rendszerének megfelelő 21 szakmacsoport alapján különítettük el. A csoportosítás kereteinek és tartalmának kijelölése –, amely a kódolás folyamatát meghatározta – ellentmondásos folyamat volt, mert eltérő számú és mennyiségű információ jellemzi a felsőoktatást és középfokú szakképzést. A felsőoktatás 15 képzési területet különít el, amelyen belül 133 alapképzési szak van, és további 17 szakon osztatlan képzésben lehet szakmai végzettséget szerezni. A felsőoktatáson belül folyamatosan növekszik az egyetemi végzettséget adó szakok száma. A középfokú szakképzés négy szakterületet, ezen belül 21 szakmacsoportot különít el. A tágabb besorolási lehetőséget vettük alapul a pályák kódolásakor. További nehézséget jelentett, hogy ugyanazon tevékenységet végzők pályamegnevezése eltért egymástól. Ennek nem a felmérők felkészületlensége volt az oka, hanem az hogy a szakképzés rendszerében, 1990-es évek óta három jelentős változás zajlott le, amely mindig érintette a szakmai végzettség megnevezését is. A besorolás folyamatában a szakterületek, a képzési területek és szakmacsoportok hierarchikus rendszerét vettük figyelembe. E hierarchia csúcsán a négy szakterület áll (humán, műszaki, gazdasági-szolgáltatási, agrár), mert ez fogja össze a hazánkban megszerezhető képesítések rendszerét. Az adatok csoportosításának folyamata négy adatbázis kialakítását tette szükségessé. Egy tantárgyhoz legalább két tankönyvet rendeltünk, és ezek tartalmához gyűjtöttünk foglalkozásokat. A tankönyvi tartalmakat azonosítottuk a NAT követelményeivel, témaköreivel és tartalmával (1. adatbázis).

Az elemzésnél ebből következően a NAT tartalmat tekintjük összekapcsolhatónak a pályákkal (2. adatbázis). A 7. és 8. évfolyam tananyagához rendelt összes pálya, foglalkozás csoportosítása (kódolása) alapján készült a 3. adatbázis. A 4. adatbázis összetett adatbázis, amely lehetővé teszi a különböző szempontok szerinti keresést (tananyag – fejezet – pálya kapcsolata).

A konferencia tanulmánykötetének tartalmi keretei nem teszik lehetővé, hogy bemutassuk ezeket az adatbázisokat, eredményeket, így csak a leglényegesebbeket adjuk közre. Az általunk vizsgált 40 tankönyv a 7. és 8. évfolyamon tanított nyolc tantárgyat fogta át (lásd 1. táblázat). A tankönyvelemzéshez rendelt feladatlap segítségével gyűjtöttük össze a pályákat. A 40 tankönyvre vonatkozó 102 felmérőlap összesítése alapján 13068 foglalkozás-megnevezést gyűjtöttünk.

290 foglalkozási kategóriába soroltuk a nevesített foglalkozásokat tevékenység, végzettségi szint és szakterület szerint ennek az áttekintésnek alapján foglaltuk össze a tankönyvekhez rendelhető pályák körét. (A foglalkozási kategóriákat a szakmai végzettség és a köznyelvi megnevezés együttes értelmezése alapján a következőkben pálya megnevezésként használjuk.) Az elemzés során azt találtuk, hogy egy-egy pályához kapcsolt említések száma igen széles intervallumot fog át, 1-484 között van, amelyhez nagyon magas szórásérték tartozik 62,4. Az egyes pályákhoz tartozó említések átlaga 45,1. Az említések száma tantárgyanként és évfolyamonként szintén nagyon eltérő, az elemzés az egyes évfolyamok tankönyveihez különböző mennyiségű foglalkozást kapcsolt.

2. táblázat. A tantárgyakhoz rendelt foglalkozás említések százalékos megoszlása évfolyamonként

<i>Tantárgy</i>	<i>Évfolyam</i>	<i>A tantárgyhoz kapcsolt említések száma</i>	<i>Százalékos megoszlás N=13068</i>
Biológia	7.	1418	10,8%
	8.	2542	19,4%
Etika	7.	488	3,7%
Fizika	7.	322	2,4%
	8.	1012	7,7%
Földrajz	7.	383	2,9%
	8.	1474	11,3%
Irodalom	7.	295	2,3%
	8.	422	3,2%
Kémia	7.	521	4%
	8.	1413	10,8%
Technika	7.	530	4,1%
	8.	388	3%
Történelem	7.	794	6,1%
	8.	1084	8,3%
<i>Összesen</i>		<i>13086</i>	<i>100%</i>

Ezernél több említést öt tárgynál találunk, amely az összes említések 68,3%-a, ezek a biológia, fizika, földrajz, kémia és történelem tárgyak. A biológia tantárgy mindkét évfolyamának elemzett tankönyvei magas pályamegnevezési lehetőséget tartalmaztak (3960 említés), ez közel a harmada az összes említésnek. A legtöbb pályát a 8. évfolyamon használt biológia tankönyvekhez rendelték, amely az összes említések 19,4%-a. Ez nyolcszorosa a 7. évfolyam irodalom tankönyveihez kapcsolt foglalkozás- említéseknek, amelyhez a legkevesebb pálya kapcsolódik.

A 8. évfolyamos könyvekhez több a kapcsolás, mint a 7. évfolyam tankönyveihez, a technika és etika tárgyak kivételével. A kémia, földrajz, fizika tárgyak 8. évfolyamának tárgyaihoz több mint kétszer annyi foglalkozást kapcsoltak, mint a 7. évfolyam tankönyveihez. Az egyes tankönyvek fejezeteinek száma nagyon eltérő, 3-18 között változik, ami természetesen nem jelenti, hogy a tankönyvi tartalmak között is ilyen nagymértékű különbségek lennének, de ennek elemzése nem képezte kutatásunk tárgyát.

A tananyaghoz kapcsolható pályák és az államilag elfogadott képzettségek összevetése

A tartalomelemzés során kialakított 290 pályamegnevezés (amelyek a tananyaghoz kapcsolható pályák) az OKJ 426 alap-szakképesítésének (rész-képesítések, elágazások és ráépülő képesítések nélkül) 68%-át jelenti. A 290 pályából 256 középfokú és 34 felsőfokú pálya. Így ha csak a középfokú végzettséget adó foglalkozásait illesztjük az OKJ szakképesítésekkel, akkor ez az arány 60%-ra csökken.

Az elemzések azt mutatták, hogy a tankönyvek ismeretanyaga követi a NAT által előírt tartalmakat, így a tanulók a tantárgyaikban megjelenő tevékenységek, eszközök, anyagok alapján 256 középfokú pályát azonosíthatnának be, ha ehhez segítséget kapnának. E mellett 34 felsőfokú pályát, foglalkozást is megismerhetnének.

A kutatásunk fő irányát a négy szakterülethez (humán, műszaki, gazdasági-szolgáltatási, agrár) tartozó pályák áttekintése adja. Ezen belül egy-egy szakterülethez

tartozó szakmacsoportokhoz is besoroltuk a pályákat az OKJ-nak megfelelően. Külön jeleztük a felsőfokú pályákat a táblázatokban, amelyeket a pálya jellegét adó strukturális elemek mentén soroltunk az adott szakmacsoportba.

Kutatásunkban a statikus pályaismereti elemek (tevékenység, eszköz, anyag) összekapcsolása a nyolc tantárgy tankönyveiben található ismeretekkel a következő eredményt mutatja. A szakterületek közül a pályák nevesítésén keresztül az agrár szakterületre vonatkozó ismeretek emelhetők ki legmagasabb arányban az oktatott tantárgyakon keresztül. A jelenlegi tankönyvek felhasználásával egy tudatosan szervezett tanári tevékenység esetén az agrár szakterület megismertetésére lenne a legnagyobb lehetőség. Ha figyelembe vesszük a szakterülethez tartozó szakmacsoportokat, az agrár szakterület dominanciája megmarad.

Az elemzésből az is látható, hogy a további három szakterület megismertetésére azonos arányban nyílik lehetőség a tankönyvekben használt fogalmak alapján. Ez egy-egy szakterületre vonatkozóan 55-60% közötti pálya megnevezésére ad alkalmat, az OKJ szerint meghatározott középfokú képesítésekhez viszonyítva. Ha a felsőfokú pályák megnevezésének lehetőségét is figyelembe vesszük, akkor mindhárom szakterületen 65% körüli pályafelsorolásra nyílik lehetőség.

Az OKJ-ban szereplő hetven gazdasági-szolgáltatási foglalkozásnak 58,5%-át tudjuk összekapcsolni a tananyaggal. A szakterület 31 középfokú foglalkozása említésre sem kerülne a tankönyvek elemzése alapján. Az OKJ-ban szereplő 195 műszaki foglalkozás 59,4%-át tudjuk kapcsolni a tevékenységek, eszközök, anyagok megjelenése által a tananyaghoz (a felsőfokú pályák nélkül). 80 középfokú műszaki jellegű foglalkozás maradna ki, ezek nagyobb arányban informatikai, környezetvédelmi és elektronikai pályák.

Az OKJ-ban szereplő 121 humán foglalkozás 56,1%-át tudjuk összekapcsolni az általunk elemzett tananyaggal (a felsőfokú pályák nélkül), 53 középfokú humán jellegű foglalkozás még latens módon sincs jelen a tankönyvekben, amelynek nagyobb hányada szolgáltatás jellegű pálya.

Az OKJ-ban szereplő mezőgazdasági pályák is majdnem mind bemutathatóak (81,8%-ban), összességében hét OKJ-ban megnevezett foglalkozás maradna ki a középfokú pályák közül, de ugyanennyi felsőfokú pályát is kapcsolnak a tankönyvek tartalmaihoz.

Megfogalmazhatjuk, hogy az általunk elemzett tankönyvek korlátozott lehetőséget biztosítanak egy korszerű pályaismeret kialakítására a tanulók körében. E megállapítást alátámasztják a szakmacsoportok elemzésekor kapott adataink is, míg az agrár szakmacsoportokhoz kapcsolódó ismeretek biztosítják az összes pálya megnevezésének lehetőségét, addig a másik három szakterületen a kevésbé keresett pályákra vonatkozó ismeretek kapnak nagyobb hangsúlyt. A korszerű és várhatóan a munkaerőpiac által is igényelt szakmacsoportok közül csak a vendéglátás-idegenforgalom szerepel közel 90%-os kapcsolódási lehetőséggel a tananyaghoz, az összes sikeresnek várható területek, szakmacsoportok csak 50% körül nevesíthetők. Különösen fontos kiemelni a környezetvédelmi-vízgazdálkodásra szakmacsoportot, mert elvileg az általunk elemzett tantárgyak biológia, földrajz, fizika, kémia erre kiváló lehetőséget biztosíthatna.

A kapott adatokból azt a következtetést kell levonnunk, hogy a jelenlegi gazdasági struktúrától eltérő ismeretek kapcsolhatók a tankönyvekhez. A latens tartalmak nevesítése révén a könnyűiparhoz és a faiparhoz, agrár-szakterülethez tartozó középfokú pályák ismertetéséhez ad alapot a tananyag, míg a húzó ágazatoknak „kikiáltott” területek (informatika nélkül is) a legkevésbé köthetők a jelenleg tanított ismeretekhez, így elektrotechnika és környezetvédelem területén fontos foglalkozások nem is nevesíthetők a 7., 8. osztályos tankönyvek tartalmainak elemzése alapján.

A negyven tankönyv tartalomelemzéséhez kapcsolódó adatokból arra következtethetünk, hogy a nyolc tantárgy két évfolyamon történő tanítása során a középfokú pályák teljes körét nem tudtuk a pályaismereti struktúrák elemei mentén a tananyaghoz illeszteni. Az elemzés alapján a tankönyvekben nem szerepel elégséges számú információ a tevékenységekről, a munkában használható eszközökről, anyagokról. A feladatlap alapján a 13068 említett, a köznyelvben használatos, sok esetben szinonim említések, megnevezések foglalkozási kategóriákba történő besorolása, mindössze 254 középfokú pálya megnevezését tette lehetővé. A tananyag felsőfokú pályákhoz kapcsolódó ismereteket is közvetít, így a két évfolyamon összesen 290 pályának a megnevezését lehetővé tevő ismeretanyagot közvetít az általános iskola 7., 8. évfolyama. Természetesen a felsőfokú pályák megnevezése is igen fontos, hiszen a tanulók jelentős része érettségit adó iskolatípust választ, az általános iskolai tanulmányok befejezése után, amely döntés magában hordozza a felsőfokú képzettség megszerzésének lehetőségét is. Felfogásunk szerint, az általános iskolákban a tanulóknak meg kellene ismerkedni a szakképesítések hierarchiáján túl a szakterületek tartalmával is.

Irodalomjegyzék

- FAZAKAS I. (2004). *A pályaaorientáció azonosságai és különbségei a magyar és a román iskolarendszerben*. [Szakdolgozat.] Gödöllő: SZIE GTK Elméleti és Alkalmazott Pszichológia Tanszék
- FAZAKAS I. (2009). *A pályaismeret és jelentősége*. TÁMOP 2.2.2. „A pályaaorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése” című projektjéhez kapcsolódó módszertani segédanyag. Székesfehérvár.
- GALAMBOS K. (2006). *Pályaaorientáció 2. Milyen pályákat ismersz?* Budapest: Műszaki.
- GÖNCZI K. (2003). *Életpályaaépítés, önismeret – pályaválasztás – karrier*. Debrecen: Pedellus Tankönyvkiadó.
- OROSZ A., BARNA Gy., & MAKAI A. (2008). Tanulók és szülők a pályaválasztásról. In *Magyar pszichológiai Társaság XVIII. Országos Nagygyűlés, Nyíregyháza*.
- RITOÓKNÉ M. (1976). *Pályaválasztás, pályaaazonosulás, önmegvalósítás*. Budapest: Kandidátusi értekezés.
- RÓKUSFALVY P. (1969). *Pályaválasztás, pályaválasztási érettség*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- SZILÁGYI K. (1996). *A tanácsadó tanár módszertani lehetőségei az iskolában*. Eger: EKTF.
- SZILÁGYI K. (1997). *A pályák világa, középfokú végzettséget igénylő pályák leírása*. Budapest: Kollégium Kft.
- SZILÁGYI K. (2002). *Pályaaorientáció: Módszertani kézikönyv csoportvezetők számára*. Budapest: Kollégium Kft.,
- SZILÁGYI K. (2005). *A fiatalok és felnőttek pályaaorientációs és karrierépítési készségeinek színtje, fejlesztésének lehetőségei*. Kutatási zárótanulmány. Felnőttképzési Kutatási Füzetek. Budapest: Nemzeti Felnőttképzési Intézet.
- SZILÁGYI K. et al. (2004). *Pályaaorientáció – tanári kézikönyv*. Gödöllő: Szent István Egyetem GTK.
- SZILÁGYI K., & VÖLGYESY P. (1996). *Pályaaorientáció*. [Egyetemi jegyzet.] Gödöllő: GATE Tanárképző Intézet.
- SZILÁGYI K., & VÖLGYESY P. (1998). Pályaaorientációs foglalkozások tapasztalatai a szakképzésben. *Szakképzési Szemle*, (3), 90-95.
- VÖLGYESY P. (1976). *A pályaválasztási döntés előkészítése*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- VÖLGYESY P. (1995). *Pályaismeret, jegyzet a munkavállalási tanácsadó szakos főiskolai hallgatók számára*. Gödöllő: GATE GTK.
- VÖLGYESY P. (2008). *A munkamegosztási rendszer fejlődési tendenciái XIX.-XX. század*. Budapest: Kontakt Alapítvány.
- ZACHÁR L. (2006). *Pályaaorientáció 15-18 éveseknek*. Budapest: Műszaki.